

РЕЦЕНЗИЯ

**от Проф. д.ик.н. Таня Горчева –
преподавател към катедра “Международни икономически
отношения”,
на СА “Д. А. Ценов” – Свищов,
член на научно жури в процедура**

**за присъждане на научна степен “Доктор на науките”
на доц. д-р Любомир Любенов
на тема „МАРКЕТИНГ СТРАТЕГИИ НА АГРО-СЕКТОРНО И
РЕГИОНАЛНО РАВНИЩЕ“**

**по обявен конкурс в Професионално направление 3.8. "Икономика"
по Докторска програма „Световно стопанство и МИО“
в катедра „Икономика“
на Варненски свободен университет „ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР“ –
Варна**

1. Обща информация

На основание член 4 ал. 2 от ЗРАС в Република България, Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности и чл. 2 от Наредба №12 за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ и „доктор на науките“ във ВСУ „Черноризец Храбър“ и съгласно заповед на Ректора на университета № 614 от 28.09.2022 г. е назначено жури по конкурса за присъждане на научна степен “Доктор на науките” в професионално направление 3.8 „Икономика“, докторска програма „Световно стопанство и международни икономически отношения“.

На първото заседание на научното жури, по предложение на участниците съм избрана за рецензент на кандидата - доц. д-р Любомир Любенов - за присъждане на научна степен “Доктор на науките”. Понастоящем той заема позицията на преподавател във ВТУ Св. Св. ”Кирил и Методий”, а през периода 2005 – 2016г. преподава в ВУЗК сега ВУ по „Агробизнес и развитие на регионите”. В приложената биографична справка се посочва, че кандидатът е доктор по икономика в научното направление 05.02.21 “Организация и управление на производството (по отрасли и подотрасли)” от 2000г. и Доцент по 05.02.18 “Икономика и управление” (земеделие) от 2007г. Наред с преподавателската и научна дейност е заемал и редица административни позиции сред

които: през периода 2001 – 2004 - Зам. Декан по учебната работа на ФБМ в РУ “А. Кънчев”; през периода 2004 – 2005 - Зам. Директор на Дирекция чуждестранни студенти и през периода 2004 - 2016 - Ръководител издателска дейност на същия университет. През периода 2009-2018г. провежда четири специализации в чуждестранни европейски университети.

В периода след хабилитирането си развива и преподава следните академични дисциплини: „Маркетинг“, „Международен бизнес“, „Маркетинг и връзки с обществеността“, „Мениджмънт и предприемачество“. В качеството си на преподавател води лекции и упражнения по дисциплините „Икономика на земеделието“, „Агро-маркетинг“, „Аграрна политика“, „Бизнес стратегии в земеделието“, „Маркетинг проучване“, „Продуктова и иновационна политика“, „Дистрибуционна политика“ и др. Наред с това осъществява научно ръководство до успешната защита на двама докторанта през периода 2018-2000г.

В резултат на изложеното може да се заключи, че доц. д-р Любомир Димитров Любенов има достатъчно количествени и качествени професионални натрупвания в научно-преподавателската сфера, което му осигурява основа за развиване на изследователски творчески опит, довел до създаването на научния труд „Маркетинг стратегии на агро-секторно и регионално равнище“.

2. Общо представяне на дисертационния труд за присъждане на научна степен “Доктор на науките”

Хабилитационният труд е с обем от 357 страници. Структуриран е съгласно изискванията за оформлението на научен труд и се състои от въведение, изложение от пет глави, заключение, списък с библиография и списък на приложенията. Основният текст съдържа 76 таблици и 23 фигури. Положително впечатление оставя прегледа на литературните и информационни източници, като еднакво добре са застъпени представители на различните школи и учения, работили по теми близка до тази на представената разработка. Списъкът със справочна литература се състои от 127 заглавия на английски и български език, включително множество документи и законови разпоредби, както и статистически източници. Паритетно са използвани национални и чуждестранни източници, като е направен е литературен обзор по темата.

2.1. Характеристика на представения научен труд със заглавие „Маркетинг стратегии на агро-секторно и регионално равнище“

2.1.2. Актуалност на темата

Предложеният ръкопис се отличава с актуалност и полезност на темата. Политиките за развиване и утвърждаване на конкурентоспособно селскостопанско производство в Европейския съюз са важен момент от цялостната философия на интеграционните процеси, затова ефективното развитие на пазарни стратегии е важен момент от стремежа за подобряване на управлението на регионално и секторно ниво което го превръща в приоритетна задача за националното стопанство. Проследявайки съдържанието на разработката, става ясно, че наред с чисто теоретичните постановки се поставят и редица прагматични проблеми, свързани с пазарните тенденции за предлагането и търговията с пчелни продукти, както и секторната и регионалната маркетингова среда у нас и в обхвата на ЕС, а това се оценява като положителен момент.

2.2.2. Основни аспекти на теоретичния фундамент на изследването

Първите три глави имат теоретично-постановъчен характер. В последните две глави изложението включва емпиричен анализ и има практико-приложен характер. Добро впечатление оставя широкият теоретичен фундамент при изграждането на основната постановка на научния труд. В първа глава акцентът се поставя върху теорията на маркетинговите стратегии в селското стопанство на секторно и регионално равнище. Прецизно и точно са представени мнения, дефиниции, аспекти и подходи на различни автори и теоретични школи от отделните времеви периоди, работещи в областта на маркетинговите стратегии в селското стопанство и в зелената кръгова био-икономика.

Във втората и третата глави се пристъпва към стратегически анализ на бизнес средата на секторно и регионално равнище, като се конкретизират особеностите на пазарите на пчелни продукти, а именно: разкриват се общите тенденции и в частност се открояват спецификите на международните пазари и на националния пазар. Внимание се отделя и на такива фундаментални постановки като продуктовия мениджмънт на международните пазари за аграрна продукция; пазарното сегментиране и стратегиите за лоялност от страна на клиентите.

2.2.3. Методологична конструкция и инструментариум

В научното изследване са използван и приложен богат и разнообразен арсенал от общонаучни методи и методики, широко използвани, както във фундаменталните

теоретични анализи, така и в маркетинговите управленски проучвания. Сред тях попадат:

- Интегриран модел на маркетинг стратегиите на секторно и регионално ниво в контекста на зелената кръгова био-икономика;
- SWOT анализ на българското пчеларство;
- Разграничаването между действителни и потенциални пазари на пчелни продукти за 2020 год.;
- Хоризонталната и вертикалната обвързаност в селскостопанския сектор „Пчеларство“ по отношение на производството и реализацията на пчелни продукти.

3. Характеризиране на научните приноси

3.1. Приноси с теоретико-познавателен и приложен характер

Според характера на научните приноси в разработките, свързани с евентуалната процедура, се разграничават приноси от теоретико-познавателен и приноси от приложен характер.

Към по-съществените **приноси с теоретико-познавателен характер** отнасяме:

- ✓ Систематизиране и разгръщане в управленски план на маркетинговите стратегии на секторно и регионално ниво, които се обвързват с принципите на зелената, кръговата био-икономиката;
- ✓ Формиране на комплексен подход към изследване на зелената и устойчивата бизнес екосистема, като по-нататъшна основа за фокусиране и насочване на изследването към пазарите на пчелни продукти, която се разглежда не просто като предпоставка, а по-скоро като двигател за генериране на маркетингови стратегии;
- ✓ Анализира се международната и националната среда, които оформят спецификата на действащите пазарни фактори в областта на пчеларството, като се откроява въздействието на ОАП на ЕС върху българското производство;
- ✓ Разкриване на хоризонталната и вертикалната обвързаност в селскостопанския сектор „Пчеларство“ по отношение на производството и реализацията на пчелни продукти, която играе ключова роля в процесите на концентрация, специализация, диверсификация в сектора, а това кореспондира с възможността

да се изгради „Модел на организационна структура (борд, клъстер и др.) в пчеларството на област Русе“ в приложните части на изследването.

Към приносите с **приложен характер** отнасяме:

- ✓ Извежда се на преден план и се изследва проблемът за затруднената реализация и ниската конкурентоспособност на българския аграрен сектор „Пчеларство“ на основата на емпирично изследване на стопанствата в област Русе.
- ✓ Извършва се задълбочен анализ върху състоянието на националния сектор „Пчеларство“, като се извеждат от икономгеографска гледна точка предимствата и недостатъците в производството на конкретния регион;
- ✓ Разкриват се причините за ниската конкурентоспособност на пчеларските стопанства от област Русе по пазарни критерии, като вниманието се насочва към изграждане на обединяващи структури (на териториален принцип), които на основата на сътрудничество да разработят маркетингови стратегии, посредством които да се оптимизират хоризонталните и вертикални взаимоотношения. Лансира се идеята за инвестиране в онлайн канал за био мед към 2020 год.
- ✓ Изследва се липсата на стратегическа визия от страна на производителите от област Русе за навлизане на чуждестранни пазари, което може да се подпомогне с методическа помощ и ефективно усвояване на субсидии.

3.2. Приложения на научните изследвания от дисертационния труд в практиката

Познатите от теорията и практиката базови и типови маркетингови стратегии, приложими в различни сфери на производството намират адаптация и интерпретация в настоящата разработка на ниво аграрен сектор „Пчеларство“ и регионалната определеност на област Русе и това се приема като безспорно предимство на настоящия труд, още повече, че в тази област на селското стопанство у нас има ограничен брой приложни изследвания.

4. Оценка на автореферата

Следва да се отбележи, че представеният автореферат към хабилитационния труд на тема „Маркетинг стратегии на агро-секторно и регионално равнище“ представлява самостоятелен научен труд, изграден на основата на изследванията в хабилитационния труд. В съдържателно отношение вярно отразява същността и изследователските резултати, посочени в хабилитационния труд.

5. Критични бележки и препоръки

Наред с положителните страни и приносните моменти в представените научен труд и публикации се очертават и някои слабости, които не омаловажават значимостта на разработките, а именно:

- Теоретичните части от фундаменталната постановка на настоящия труд са в изобилие и макар да са в пряка връзка със самото изследване и изглеждат претрупани.

- В стилово отношение ръкописът изобилства с изрази, заимствани от англоезичната литература и изследвания, които могат да се заменят с българския им вариант.

6. Обща (количествена и качествена) оценка на научните изследвания и изследователската дейност по изпълнение на минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3, съответно на изискванията по чл. 2б, ал. 5 от ЗРАСРБ.

А) Брой и структура на публикациите

Основен израз на резултатите от научно-изследователската дейност на колегата са публикациите. Техният брой се използва като основен количествен измерител за неговата творческа дейност. Общият брой на научната продукция, свързана тематично с представения научен труд и разпределен по основни видове групи публикации, е представен, както следва:

- Монография – една, самостоятелно авторство;
- Научни студии – три, самостоятелно авторство, две от тях в издания, реферирани по Скопус;
- Научни статии – шест, самостоятелно авторство, една от тях в издание, реферирани по Скопус;
- Доклади от научни конференции.

Б) Участие в научно-изследователски проекти

През периода 2002-2014г. Доц. д-р Любомир Димитров Любенов регистрира участие и ръководство на 13 научно-изследователски и образователни проекта.

В) Цитирания или рецензии в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация или в монографии и колективни томове – десет на брой.

Обща сума от показателите за изпълнение на минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3, съответно на изискванията по чл. 2б, ал. 5 от ЗРАСРБ по утвърдената структура за оценка от позиция 11. до позиция 13. – постигнати 100 точки.

Заключение

Въз основа на изложената информация стигам до заключението, че представените: дисертация, автореферат и справки на Доц. д-р Любомир Любенов отговарят на изискванията по установените държавни критерии, за присъждане на научна степен “Доктор на науките” по Професионално направление 3.8. "Икономика", научно направление 05.02.10 „Световно стопанство и МИО“ във ВСУ.

28.10.2022 г.

Свищов

Проф. д.ик.н. Таня Горчева